

Lagrådsremiss

Elektroniska kommunikationstjänster m.m. inom psykiatrisk tvångsvård

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 23 mars 2006

Ylva Johansson

Björn Reuterstrand
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås, när det gäller vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, att chefsöverläkaren skall kunna besluta dels att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, dels att övervaka försändelser från en patient. Sådana beslut får fattas om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten, eller för att undvika att annan lider skada. Den tekniska utrustningen får omhändertas under den tid beslutet gäller.

Chefsöverläkarens beslut skall gälla under två månader. Frågan om inskränkningens eller övervakningens upphörande skall övervägas fortlöpande. För att en tvångsvårdad patient skall kunna ta till vara sina rättigheter har han eller hon alltid rätt att fritt meddela sig skriftligen med advokat eller offentligt biträde, tillsynsmyndighet eller annan svensk myndighet samt med internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda. Chefsöverläkarens beslut får överklagas av patienten till allmän förvaltningsdomstol.

Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera användningen och konsekvenserna av de föreslagna tvångsåtgärderna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Innehåll

1	Beslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård	7
3	Ärendet och dess beredning.....	10
4	Bakgrund	10
4.1	Gällande rätt.....	10
4.1.1	Regeringsformen.....	10
4.1.2	Europakonventionen	10
4.1.3	Psykiatrisk tvångsvård	11
4.1.4	Övrig lagstiftning.....	13
4.2	Synpunkter på nuvarande lagstiftning	14
4.3	Elektroniska kommunikationstjänster och andra försändelser	16
5	Överväganden och förslag	16
5.1	Inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster och övervakning av för sändelser.....	16
5.2	Patientens försändelser till det offentliga biträdet m.fl.	23
5.3	Inskränkningar för anhållna och häktade m.fl.	24
5.4	Kontroll av patienten.....	25
5.5	Giltighetstid för beslut	26
6	Förslagets ekonomiska konsekvenser.....	29
7	Författningskommentar	30
7.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård	30
7.2	Förslag om lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård	32
	Bilaga 1 Författningsförslag i psykiatrisamordnarens promemoria	33
	Bilaga 2 Förteckning över remissinstanserna	44

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
2. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

dels att 23, 32, 38 a och 39 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 20 a, 22 a och 22 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 a §

Chefsöverläkaren får besluta att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att någon annan lider skada.

Den tekniska utrustning som möjliggör användningen får omhändertas under den tid beslutet gäller. Omhändertagen utrustning skall återlämnas till patienten senast när beslutet om inskränkning upphör att gälla.

22 a §

Chefsöverläkaren får besluta att övervaka försändelser från en patient, om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att någon annan lider skada. För detta ändamål får chefsöverläkaren öppna, ta del av och kvarhålla försändelser från patienten.

En försändelse från en patient till en svensk myndighet, advokat, patientens offentliga biträde eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda skall vidarebefordras utan före-

gående granskning.

22 b §

Ett beslut enligt 20 a eller 22 a § gäller i högst två månader. När det inte längre finns förutsättningar för beslutet skall chefsöverläkaren genast besluta att inskränkningen eller övervakningen skall upphöra. Frågan om upphörande skall övervägas fortlöpande.

Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslut enligt 20 a eller 22 a §.

23 §¹

Om det är nödvändigt får en patient kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att han inte bär på sig egendom som avses i 21 §. Om möjligt skall ett vittne närvara när åtgärden utförs.

Om det är nödvändigt får en patient kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att han *eller hon* inte bär på sig *sådan* egendom som avses i 21 § *eller, när det gäller en patient vars rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster är inskränkt, utrustning som avses i 20 a §.* Om möjligt skall ett vittne närvara när åtgärden utförs.

Chefsöverläkaren beslutar om kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning.

32 §²

Patienten får hos länsrätten överklaga chefsöverläkarens beslut om intagning för tvångsvård enligt 6 b, 11 eller 14 §. Ett sådant överklagande skall anses innefatta även en begäran att tvångsvården skall upphöra.

Innan länsrätten prövar ett överklagande enligt första stycket, skall rätten utan dröjsmål förelägga chefsöverläkaren att yttra sig i de hänseenden som anges i 7 § andra stycket.

Patienten får hos länsrätten överklaga ett beslut om inskränkning enligt 20 a § eller om övervakning enligt 22 a §.

38 a §³

I mål hos allmän förvaltningsdomstol *angående* medgivande till fortsatt tvångsvård enligt 7, 9, 12 eller 14 § och vid överklagande enligt 32 eller 33 § av beslut om

I mål hos allmän förvaltningsdomstol *om* medgivande till fortsatt tvångsvård enligt 7, 9, 12 eller 14 § och vid överklagande enligt 32 eller 33 § av beslut om

¹ Senaste lydelse 2000:353.

² Senaste lydelse 2000:353.

³ Senaste lydelse 1996:1650.

intagning för tvångsvård *eller* om avslag på en begäran att tvångsvården skall upphöra, skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

intagning för tvångsvård, om avslag på en begäran att tvångsvården skall upphöra, *om inskränkning enligt 20 a §, eller om övervakning enligt 22 a §*, skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

39 §⁴

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare vid sjukvårdsinrättningen med specialistkompetens inom någon gren av psykiatri att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag åt en annan läkare vid sjukvårdsinrättningen, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 6 b § om intagning,
2. beslut enligt 11 § om övergång från frivillig vård till tvångsvård,
3. ansökan enligt 7, 9, 12 eller 14 § om medgivande till att tvångsvården fortsätter,
4. beslut enligt 17 § första stycket sista meningen om behandlingen,
5. beslut enligt 19 § andra stycket om fastspänning, *eller*
6. beslut enligt 20 § andra stycket om avskiljande.
5. beslut enligt 19 § andra stycket om fastspänning,
6. beslut enligt 20 § andra stycket om avskiljande,
7. *beslut enligt 20 a § om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster,*
8. *beslut enligt 22 a § om övervakning av försändelser, eller*
9. *beslut om upphörande av sådan inskränkning eller övervakning som anges i 7 och 8.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

⁴ Senaste lydelse 2000:353.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs att 18, 22 a och 23 §§ i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §¹

Patienten får hos länsrätten överklaga ett beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. intagning enligt 5 § för rättspsykiatrisk vård, varvid överklagandet skall anses innefatta även en begäran att vården skall upphöra,

2. avslag på en begäran att den rättspsykiatriska vården skall upphöra i fall som avses i 12 §,

3. avslag på en begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område i fall som avses i 9 § eller 10 § fjärde stycket första meningen eller meddelande av villkor i samband med en sådan vistelse,

4. återkallelse enligt 9 § eller 10 § fjärde stycket tredje meningen av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område, eller

5. förordnande enligt 8 § jämförd med 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård om förstöring eller försäljning av egendom.

4. återkallelse enligt 9 § eller 10 § fjärde stycket tredje meningen av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område,

5. förordnande enligt 8 § *denna lag* jämförd med 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård om förstöring eller försäljning av egendom,

6. *inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster enligt 8 § denna lag jämförd med 20 a § nämnda lag, eller*

7. *övervakning av försändelser enligt 8 § denna lag jämförd med 22 a § nämnda lag.*

I övrigt får beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag inte överklagas. Chefsöverläkaren får inte överklaga rättens beslut enligt denna lag.

När ett beslut av chefsöverläkaren överklagas, skall överklagandet ges in till länsrätten. Länsrätten prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, skall länsrätten avvisa det, om förseningen inte beror på att chefsöverläkaren har lämnat patienten en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet skall inte avvisas, om det har kommit in till chefsöverläkaren innan tiden för överklagande har gått ut. I ett sådant fall skall chefsöverläkaren omedelbart vidarebefordra överklagande till länsrätten.

¹ Senaste lydelse 2000:354.

22 a §²

I mål hos allmän förvaltningsdomstol angående medgivande till fortsatt vård enligt 13 §, angående upphörande av sådan vård enligt 16 §, vid överklagande av beslut enligt 18 § första stycket 1 *eller* 2 eller angående tillstånd eller återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område för den som genomgår rättspsykiatrisk vård med beslut enligt 31 kap. 3 § brottsbalken om särskild utskrivningsprövning, skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I mål hos allmän förvaltningsdomstol angående medgivande till fortsatt vård enligt 13 §, angående upphörande av sådan vård enligt 16 §, vid överklagande av beslut enligt 18 § första stycket 1, 2, 6 *eller* 7 eller angående tillstånd eller återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område för den som genomgår rättspsykiatrisk vård med beslut enligt 31 kap. 3 § brottsbalken om särskild utskrivningsprövning, skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

23 §

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare med specialistkompetens inom någon gren av psykiatrin vid sjukvårdsinrättningen eller den enhet för rättspsykiatrisk undersökning där patienten vårdas att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag åt en annan läkare vid inrättningen eller enheten, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 5 § om intagning för rättspsykiatrisk vård,
2. ansökan enligt 13 § om medgivande till fortsatt vård,
3. anmälan enligt 16 § andra stycket om upphörande av vården,
4. beslut om behandlingen enligt 8 § denna lag jämförd med 17 § första stycket sista meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
5. beslut om fastspänning enligt 8 § denna lag jämförd med 19 § andra stycket nämnda lag, *eller*
6. beslut om avskiljande enligt 8 § denna lag jämförd med 20 § andra stycket nämnda lag.

5. beslut om fastspänning enligt 8 § denna lag jämförd med 19 § andra stycket nämnda lag,
6. beslut om avskiljande enligt 8 § denna lag jämförd med 20 § andra stycket nämnda lag,

7. *beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster enligt 8 § denna lag jämförd med 20 a § nämnda lag,*

8. *beslut om övervakning av försändelser enligt 8 § denna lag jämförd med 22 a § nämnda lag, eller*

9. *beslut om upphörande av sådan inskränkning eller övervak-*

² Senaste lydelse 1996:1651.

ning som anges i 7 och 8.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

3 Ärendet och dess beredning

En nationell psykiatrisamordnaren har tillsatts av regeringen med uppgift att se över frågor som rör arbetsformer, samverkan, samordning, resurser, personal och kompetens inom vård, social omsorg och rehabilitering av psykiskt sjuka och psykiskt funktionshindrade (dir 2003:133). I sitt arbete har psykiatrisamordnaren gjort en översyn av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård för att avgöra behovet av inskränkningar i en patients rätt att använda elektronisk kommunikation och behovet av att granska och kvarhålla brev och andra försändelser från patienten. Psykiatrisamordnaren överlämnade i februari 2005 promemorian Inskränkningar i patients rätt att använda elektronisk kommunikation samt rätt att granska och kvarhålla försändelser från patient (S2005/1668/HS) till regeringen. Samordnarens författningsförslag finns i *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2005/1668/HS).

Denna lagrådsremiss bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

4 Bakgrund

4.1 Gällande rätt

4.1.1 Regeringsformen

I 2 kap. regeringsformen (RF) finns regler om de grundläggande fri- och rättigheterna. Reglerna har till syfte att skydda varje medborgare mot olika former av ingrepp från det allmänna. Enligt 2 kap. 6 § RF är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp, kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Skyddet i 2 kap. 6 § RF får begränsas genom lag, eller i vissa fall genom annan författning, förutsatt att det sker för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får inte heller gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

4.1.2 Europakonventionen

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) gäller som lag i Sverige. I artikel 8 stadgas att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Med korrespondens avses inte endast befordran av brev och andra försändelser

med post utan också kommunikation med t.ex. telefon samt överförande av meddelanden med hjälp av radio och datorer.

En offentlig myndighet får, enligt nämnd artikel, inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Tvångsmedicinering, avskiljande, fastspänning och besöksförbud vid vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård är exempel på åtgärder som inskränker rättigheterna enligt denna artikel.

När det gäller inskränkningar i rätten till respekt för sin korrespondens enligt artikel 8 har Europadomstolen bl.a. uttalat att stor frihet måste råda när det gäller en fånges rätt till korrespondens med sin advokat (*Silver m.fl. mot Förenade Konungariket*). Vidare har domstolen i många fall funnit det oförenligt med artikel 8 att kontrollera en fånges korrespondens med Europadomstolen (t.ex. *Campbell mot Förenade Konungariket*).

Av artikel 13 följer att var och en vars i konventionen angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövande av offentlig myndighet. Med effektivt rättsmedel avses ett rättsmedel som medger tillfredsställande prövning av ett klagomål samt att den enskilde har praktiska möjligheter att utnyttja rättsmedlet.

4.1.3 Psykiatrisk tvångsvård

Psykiatrisk tvångsvård innebär begränsningar av den enskildes fri- och rättigheter och regleras i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV). LPT och LRV är ett komplement till hälso- och sjukvårdslagen (1982:763; HSL) som innehåller grundläggande bestämmelser tillämpliga på all hälso- och sjukvård.

Grundläggande för alla tvångs- och kontrollåtgärder enligt LPT och LRV är att proportionalitetsprincipen, som finns i 2 a § LPT respektive LRV, skall beaktas. Proportionalitetsprincipen innebär att tvångsåtgärder vid vård enligt LPT eller LRV får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga, skall de användas. Tvång skall utövas så skonsamt som möjligt och med största möjliga hänsyn till patienten. Tvångsbehandling, fastspänning, avskiljande och kontrollåtgärder skall endast användas i begränsad utsträckning.

Enligt den nuvarande lagstiftningen kan restriktioner med avseende på patientens rätt att ringa eller kontakta utomstående med andra tekniska hjälpmedel endast beslutas med stöd av 8 § andra och tredje styckena LRV. Enligt 8 § andra stycket LRV gäller beträffande den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt att Kriminalvården i särskilda fall, om det är påkallat från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, får besluta om särskilda inskränk-

ningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att samtala i telefon med utomstående. Beträffande den som är intagen i eller skall förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom om sluten ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut. I 8 § tredje stycket LRV anges beträffande den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt, att regeringen i särskilda fall, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, får besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller samtala i telefon med utomstående.

I 22 § LPT (också tillämplig vid vård enligt LRV) finns bestämmelser om granskning av försändelse till en patient för kontroll av att den inte innehåller t.ex. narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller dopningsmedel. Granskningen får inte avse det skriftliga innehållet i försändelsen. En patient får inte heller inneha annan egendom som kan skada honom själv eller någon annan eller vara till men för vården eller ordningen på vårdinrättningen. Som exempel på annan egendom anges i förarbetena gamla läkemedel, haschpipor och tillhyggen (prop. 1990/91:58 s. 147). Chefsöverläkaren beslutar om granskning av försändelser till en patient som vårdas enligt LPT eller LRV.

Försändelser från en patient får enligt nuvarande lagstiftning däremot inte granskas.

I förarbetena till den nuvarande lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård (prop. 1990/91:58) understryks att tvångsvård skall ges under så öppna former som möjligt. Reglerna om kontroll och kvarhållande av försändelser bör utformas enbart med inriktning på att skydda patientens hälsa och för att nå framgång i behandlingen. Av hänsyn till patientens integritet bör brevcensur inte vara tillåten och patienten bör få sända försändelser utan kontroll. När det gäller försändelser till en patient anfördes att förutsättningarna är andra, eftersom sådana kan innehålla föremål, t.ex. narkotika eller vapen, som kan användas för att skada patienterna eller andra. Eftersom behovet av att upprätthålla ordning och säkerhet på en vårdinrättning torde sammanfalla med behandlingshänsyn för en enskild patient bör försändelser till en patient få öppnas och granskas för kontroll av att de inte innehåller någon för patienten skadlig egendom. Dess skriftliga innehåll skall dock undantas från granskning.

Beträffande rätten att telefonera anfördes (a. prop.) att en patient bör ha rätt till muntlig kommunikation utan särskilda restriktioner och att någon särskild begränsning i utnyttjandet av telefon därför inte bör kunna beslutas och att telefonavlyssning inte bör vara tillåten.

Frågan om möjligheten att inskränka patientens rätt att använda elektronisk kommunikation behandlades även i proposition 1999/2000:44 – Psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. Där anfördes, med hänvisning till att patientens behandlingssituation lika väl kan förbättras som försämrats på grund av ett telefonförbud, att det inte fanns tillräckliga skäl att från behandlingssynpunkt besluta om inskränkningar i patientens rätt att ringa eller att med persondatorer och andra tekniska hjälpmedel kommunicera via telenätet. Skälen för en sådan åtgärd kunde därför inte anses uppväga det intrång eller men som

åtgärden skulle innebära för den enskilda människan. Det infördes således inte någon generell befogenhet för chefsöverläkaren att från behandlingssynpunkt besluta om inskränkningar i patientens rätt att använda telefon. Regeringen ansåg det också angeläget att sjukvårdshuvudmännen ser till att patienter i allmänhet har möjlighet att, per telefon eller med hjälp av andra tekniska hjälpmedel, kontakta utomstående. Regeringen ansåg även att patienten inte får utsättas för inskränkningar i sina grundlagsskyddade fri- och rättigheter som inte är motiverade från ordnings- eller säkerhetssynpunkt och som inte är godtagbara med hänsyn till de krav som ställs på en god vård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

4.1.4 Övrig lagstiftning

Kriminalvården

Kriminalvården ansvarar för verkställighet av fängelsestraff. Regleringen av Kriminalvårdens verksamhet finns bl.a. i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Brev eller andra försändelser till eller från den som är intagen i en sluten anstalt får granskas för undersökning om de innehåller något otillåtet föremål. Beträffande den som är intagen på specialavdelning skall en sådan granskning alltid göras. Finns det anledning att anta att en försändelse innehåller ett sådant föremål eller sker det stickprovvis, får granskning i detta syfte göras även av en försändelse till eller från den som är intagen i öppen anstalt.

Granskning av brev eller andra försändelser får inte vara mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. Vid öppning av brev eller andra försändelser bör den intagne vara närvarande, om det lämpligen kan ske. Brev eller andra försändelser som granskats får kvarhållas om det är påkallat av säkerhetsskäl. Den intagne skall i så fall genast underrättas om detta. När det gäller ankommande försändelser skall den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske få kännedom om innehållet.

Det finns även begränsningar i rätten att undersöka brev eller andra försändelser. Brev mellan intagen och svensk myndighet, internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda eller advokat skall vidarebefordras utan granskning.

Telefonsamtal mellan intagna och personer utanför anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. En intagen kan förvägras telefonsamtal som är ägnade att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans eller hennes anpassning i samhället eller annars vara till skada för honom eller henne eller någon annan. Särskild kontroll får göras av den som den intagne önskar samtala med om det anses behövt. En tjänsteman får avlyssna samtalet om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten. Avlyssning får endast ske om den intagne känner till det. Telefonsamtal med en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas utan den intagnes medgivande. Av 4 kap. 3 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt (KVVFS 2005:25) framgår att en intagen inte får använda annan telefonutrustning i anstalt eller under utevistelse med kriminalvårdspersonal än den som tillhandahålls av anstalten.

Socialtjänsten

Bestämmelser om tvångsomhändertagande av barn och ungdom på grund av missförhållanden i hemmet eller på grund av den unges eget beteende finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Den unge har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal, ta emot besök samt vistas utanför hemmet i den utsträckning det lämpligen kan ske. Om det kan äventyra vården eller ordningen i hemmet får den intagne dock förvägras telefonsamtal eller besök. Beslut fattas av Statens institutionsstyrelse. Den unge får vidare underkastas övervakning av sina brev och andra försändelser, om detta behövs med hänsyn till ordningen vid hemmet eller till den unges särskilda förhållanden. För detta ändamål får Statens institutionsstyrelse öppna och ta del av försändelser som kommer till eller sänds från den unge.

Enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) har den som vårdas enligt lagen i ett LVM-hem rätt att ringa och ta emot telefonsamtal samt ta emot besök i den utsträckning som lämpligen kan ske. Den intagne får dock förvägras telefonsamtal och besök om det kan äventyra vården eller ordningen vid hemmet. Beslut om inskränkningar i dessa avseenden fattas av Statens institutionsstyrelse.

4.2 Synpunkter på nuvarande lagstiftning

Socialstyrelsen

Av Socialstyrelsens rapport *Psykiatrisk tvångsvård – Resultat av nationell tematisk verksamhetstillsyn* framgår att Socialstyrelsen under hösten 2001 genomförde en granskning av 60 av landets 79 kliniker som bedriver psykiatrisk tvångsvård. På de flesta av de granskade enheterna fanns skriftliga eller muntliga ordningsregler avseende patienternas rätt att använda telefon eller på annat sätt kommunicera över telenätet. Vid granskningen framkom att det vid 37 procent av de granskade enheterna förekom individuella restriktioner i patienternas rätt att använda telefon. Som förklaringar här till angavs bl.a. att avsaknaden av möjligheten att tillfälligt kunna begränsa en patients telefonanvändning eller annat kommunicerande över telenätet ibland kunde vara till direkt skada för patienten och kontraindicerande för det vårdresultat man önskade uppnå. Ett annat problem var maniska patienter som via telefon eller Internet gjorde inköp långt över sina ekonomiska tillgångar och därmed försatte sig i en betalningssituation som kunde komma att försvåra rehabiliteringen. Ytterligare ett problem var patienter som kontaktade och trakasserade närstående. Socialstyrelsen konstaterar sammantaget att det finns en intressekonflikt mellan regelverket och patientvården samt att det från vårdens sida råder en oklarhet om möjligheten att på grund av medicinska skäl begränsa patienternas rätt att använda telefon. Socialstyrelsen konstaterar vidare att myndighetens föreskrifter och allmänna råd därför behöver förtydligas i denna fråga.

Socialstyrelsen har i yttrande till Riksdagens ombudsmän (JO) den 23 januari 2004 anfört bl.a. följande. Styrelsens uppfattning är att en patient som vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV)

skall ha rätt att kommunicera med omvärlden, t.ex. genom att ringa och ta emot telefonsamtal. Sammantaget anser Socialstyrelsen dock att det bör finnas en möjlighet att förbjuda eller övervaka telefonsamtal i vissa situationer och att en sådan reglering, med hänsyn till samhällsskyddet, är störst när vården ges med stöd av LRV. Även möjligheten att från behandlingssynpunkt kunna besluta om inskränkningar i patienters rätt att använda telefon bör övervägas.

Justitieombudsmannen

Genom anmälningar från patienter har JO uppmärksammat på att det finns chefsöverläkare som, utan stöd i lag, begränsar patienters rätt att använda telefon och kvarhåller brev från patienter. JO har i beslut (se 1090-1995, 1996/97:JO1 s. 305) bl.a. uttalat att ett sjukhus av ordningsskäl måste kunna styra över tillgången till telefoner och att begränsningar kan godtas om det är nödvändigt för att säkerställa andra patienters tillgång till en gemensam patienttelefon samt att det inte finns någon ovillkorlig rätt för patienter att nyttja en telefon som är avsedd att användas av sjukhusets personal. Vid JO:s inspektioner av tvångspsykiatri har det framkommit att verksamhetsansvariga för vården upplever det som ett problem att man inte utifrån medicinska skäl kan begränsa patienters rätt att ringa. Det är JO:s bedömning att beslut rörande telefoninskränkningar kommer att beröra endast ett fåtal patienter och att rättssäkerhetsaspekterna kan tillgodoses om krav uppställs på att sådana beslut av chefsöverläkaren omgående skall underställas domstol eller att beslutanderätten läggs på domstol efter ansökan av chefsöverläkaren.

Även frågan om möjligheten att omhänderta brev från en patient har varit föremål för JO:s granskning (dnr 1090-1995). JO hänvisar därvid bl.a. till att om någon situation som medger tillämpning av 8 § LRV inte föreligger kan rättegångsbalkens bestämmelser i vissa situationer bli tillämpliga, dock inte om det är fråga om att förebygga brott. JO anser sammantaget att lagstiftningen inom den psykiatriska tvångsvården företer en brist ifråga om rätten att kvarhålla post från en patient, som kanske framstår som fullt motiverat och t.o.m. angeläget. I beslut den 20 oktober 2004 i ärende (dnr 2553-2003) angående hanteringen av en patients inkommande och utgående post anförde JO återigen att det finns situationer där förbud mot att använda telefon eller kvarhållande av brev framstår som motiverat och att frågan om rätten att av behandlingsskäl kvarhålla post från en patient och att begränsa en patients rätt att ringa har ett starkt samband med varandra.

Rikspolisstyrelsen

Även Rikspolisstyrelsen har synpunkter i frågan om möjligheten till inskränkningar i patienters rätt att använda telefon och anför i en skrivelse till Socialdepartementet den 11 mars 2004 bl.a. följande. De som dömts till rättspsykiatrisk vård har ofta gjort sig skyldiga till allvarliga brott mot en annan person. Till skillnad från den som dömts till fängelse medger LRV inte någon möjlighet att begränsa den dömdes

användning av telefon för att skydda annan. Detta förhållande leder till att den dömda kan ta kontakt med de personer som drabbats av brottsligheten eller t.ex. den som vittnat mot honom eller henne. Rikspolisstyrelsen föreslår att det i LRV införs en bestämmelse om att rätten, för den som dömts till sådan vård, att använda telefonitjänster skall kunna inskränkas om samtalen kan antas vara till skada för annan.

4.3 Elektroniska kommunikationstjänster och andra försändelser

Begreppet elektronisk kommunikationstjänst definieras i 1 kap. 7 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation som tjänst som vanligen tillhandahålls mot ersättning och som helt eller huvudsakligen utgörs av överföring av signaler i elektroniska kommunikationsnät. Tjänsten möjliggör överföring av tal, fax, och data och andra former av kommunikation mellan nätanslutningspunkter. Således omfattas t.ex. användning av tjänster för fast telefoni, mobiltelefoni, Internet och e-post. Avsikten med att använda denna definition är att alla tjänster för kommunikation och för att ta emot och sprida information skall omfattas.

Med begreppet försändelse avses brev eller andra försändelser, oavsett innehåll, som är avsett att befordras.

5 Överväganden och förslag

5.1 Inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster och övervakning av försändelser

Regeringens förslag: När det gäller vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) skall chefsöverläkaren, eller annan erfaren läkare vid sjukvårdsinrättningen med specialistkompetens inom någon gren av psykiatrin, få besluta att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, eller övervaka försändelser från en patient, om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att någon annan lider skada. För detta ändamål får chefsöverläkaren omhänderta den tekniska utrustning som möjliggör användningen av elektroniska kommunikationstjänster. Chefsöverläkaren får vidare öppna, ta del av och kvarhålla försändelser från patienten.

Omhändertagen teknisk utrustning skall återlämnas till patienten senast när beslutet om inskränkning upphör att gälla.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Justitiekanslern* anser att den intresseavvägning som gjorts är övertygande och att skälen för en inskränkning i patientens rätt att kommunicera väger tyngre än hänsynen till dennes fri- och

rättigheter. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anför att utvecklingen har visat på ett uppenbart behov av att i vissa fall begränsa patientens möjligheter att kommunicera med omvärlden. I sammanhanget kan noteras att frågan om samhällets skyddsbehov och brottsoffrens ställning rent allmänt kommit mer i förgrunden, vilket måste beaktas. JO är dock tveksam till en återgång till ordningen att chefsöverläkaren får besluta om inskränkningar och anser att rättssäkerheten bättre kan tillgodoses om beslutanderätten läggs på domstol efter ansökan av chefsöverläkaren. Den svåra avvägning som måste ske mellan hänsynen till patientens grundlagsfästa rättigheter och behovet av en inskränkning i visst fall av dessa rättigheter är av sådan art att den lämpligen bör anförtros domstol. *Kammarrätten i Göteborg* anför att de föreslagna åtgärderna kräver noggranna överväganden men påpekar att det av psykiatrisamordnarens förslag framgår att det inom sjukvården finns en uppfattning att obegränsad kommunikation via telefon, e-post, brev etc. kan vara hämmande för vården eller rehabiliteringen av patienten. Därtill har – sedan de tidigare övervägandena – den tekniska utvecklingen gått framåt med följd att tillgängligheten och sätten för kommunikation avsevärt förändrats. För den som genomgår rättspsykiatrisk vård kan det dessutom finnas ett brottsoffer att ta särskild hänsyn till. Sammantaget anser kammarrätten att intrånget i patientens personliga integritet är godtagbart mot bakgrund av syftet med förändringarna. Även *Åklagarmyndigheten* delar psykiatrisamordnarens överväganden och vill särskilt framhålla vikten av att målsägandens och vittnens intresse av trygghet beaktas. *Socialstyrelsen* anför att det inte kan uteslutas att användning av elektronisk kommunikation kan påverka en patients vård och rehabilitering i negativ riktning men att det för närvarande saknas studier som ger belägg för att obegränsade möjligheter till kommunikation kan medföra att en patients hälsotillstånd försämras.

Landstinget Halland anför att patientens integritet alltid måste stå i förgrunden vid en prövning. Det bör först prövas om en annan mindre ingripande åtgärd kan företas. *Schizofreniförbundet* anser att chefsöverläkaren skall vara skyldig att samråda med personen det gäller och dennes anhöriga inför ett beslut om inskränkningar och att meddela även de anhöriga när beslut fattas om sådana inskränkningar.

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) avstyrker förslaget i sin helhet. Förbundet påpekar att psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård ofta i praktiken innebär att patienten isoleras från anhöriga, vänner och världen utanför sjukhuset. Möjligheten att kommunicera per brev, telefonera, sms:a eller använda e-post är några av de få praktiska möjligheter att kommunicera med samhället utanför – det sista andningshållet. Inskränkningar i dessa möjligheter att kommunicera med omvärlden riskerar att förstärka patientens isolering och därmed också försvåra behandling och återanpassning till samhället. RSMH anser att det måste finnas mycket starka skäl för att i lagstiftningen kunna göra inskränkningar i för dessa patienters så viktiga fri- och rättigheter som rätten till kommunikation. Sådana skäl kan endast anses föreligga när en patient döms till rättspsykiatrisk vård.

Domstolsverket m.fl. anför att det inte framgår av promemorian vad som skall ske med brev eller andra försändelser som kvarhållits när tiden för beslutet löpt ut. Möjligen bör det regleras i författningstext.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter

Det grundläggande syftet med psykiatrisk tvångsvård är att den som är i oundgängligt behov av sådan psykiatrisk vård som ges efter intagning på en sjukvårdsinrättning skall kunna medverka frivilligt till erforderlig vård och ta emot det stöd som han eller hon behöver.

De allmänna bestämmelserna om den psykiatriska vårdens innehåll och utförande finns, liksom för all hälso- och sjukvård, i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) samt i lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Vården skall bl.a. vara av god kvalitet och bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet. Den särskilda lagstiftningen för den psykiatriska tvångsvården – lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) – ger därutöver bestämmelser om tvångsvårdens bedrivande och förutsättningar. Avsikten med regleringen är bl.a. att inom ramen för tvångsvården tillgodose patientens rättssäkerhet och den rättsliga kontrollen av tvångsvården, att minimera användningen av tvångsvård samt att minska användningen av tvångsåtgärder inom vården. Ett ytterligare ändamål med lagstiftningen är att upprätthålla samhällsskyddet.

För att minska den isolering som ofta är en följd av tvångsvården och för att underlätta patientens vård och rehabilitering och återgång till ett fungerande liv utanför sjukvårdsinrättningen är det viktigt att patienter som genomgår psykiatrisk tvångsvård kan hålla kontakt med närstående och andra personer utanför sjukvårdsinrättningen. Vid sidan av permissioner och besök på sjukvårdsinrättningen upprätthålls denna kontakt framförallt genom telefonsamtal, brev och e-post. De senaste årens tekniska utveckling med avancerad teknik i t.ex. mobiltelefoner och persondatorer gör att det numera finns många fler sofistikerade möjligheter till kommunikation med omvärlden än via brev och den mynt- eller korttelefon som brukar finnas tillgänglig för patienterna på en psykiatrisk vårdavdelning. Att upprätthålla mänskliga kontakter och att ha möjlighet att hålla sig à jour med utvecklingen på exempelvis dator- och mobiltelefonområdet främjar patientens återanpassning till samhället och minskar därigenom de eventuella negativa följder som ett frihetsberövande kan innebära.

Det är således i de allra flesta fall av stort värde att patienterna ges möjlighet att använda modern kommunikationsteknik och i övrigt hålla kontakt med omvärlden. Det förekommer dock fall där denna möjlighet till kommunikation missbrukas. I många fall handlar det om att patienten har kunnat fortsätta med ett beteende som är en följd av hans eller hennes sjukdomstillstånd. Patienter som t.ex. har gjort sig skyldiga till barnpornografibrott har fortsatt med sådan verksamhet under pågående tvångsvård genom att använda dator med Internetuppkoppling. Vidare har det förekommit att patienter genom telefonsamtal, e-postmeddelanden eller brev trakasserat eller hotat anhöriga, målsäganden eller andra. Det har även förekommit att patienter skuldsatt sig genom att göra inköp långt utöver sin egen betalningsförmåga. En sådan användning av möjligheterna att kommunicera kan vara till skada för den enskilde patienten genom att det motverkar ett positivt vårdresultat och fördröjer

rehabiliteringen. Kommunikationen kan dessutom vara till skada för annan, t.ex. på grund av det psykiska lidande som brottsoffer eller andra kan utsättas för i form av trakasserier m.m. I vissa fall kan kommunikationen utgöra brottslig gärning.

Som flera remissinstanser har påpekat så torde nämnda problem vara störst inom den rättspsykiatriska vården. De har dock även aktualiserats inom den vård som bedrivs med stöd av LPT. Socialstyrelsen har vid sin granskning av landets kliniker som bedriver psykiatrisk tvångsvård funnit att det vid en relativt stor andel av de granskade enheterna förekommer problem med att patienternas kommunicerande över telenätet ibland är till direkt skada för patienten och kontraindicerande för vårdresultatet. Oavsett om vården bedrivs med stöd av LPT eller LRV förekommer svårt sjuka patienter med en, på grund av sjukdomstillståndet, nedsatt förmåga att bedöma bl.a. konsekvenserna av sitt handlande samt en bristande sjukdomsinsikt.

Begränsningar av patientens möjligheter att kommunicera

Mot bakgrund av vad som framkommit om de problem som obegränsade kommunikationsmöjligheter i vissa fall har orsakat tvångsvårdade patienter och deras omgivning är det enligt regeringens bedömning nödvändigt att det ges möjlighet att under vissa förhållanden begränsa patienternas möjligheter att kommunicera eller att inhämta eller ge ut information. Sådana begränsningar av patienternas rätt att fritt kommunicera med omgivningen och i rätten att fritt inhämta uppgifter via t.ex. Internet, innebär intrång i den personliga integriteten och ingrepp i grundlagsskyddade rättigheter såsom yttrande- och informationsfriheten. Det är dock regeringens uppfattning att patientens integritet och rättigheter när det gäller möjligheterna att kommunicera eller att inhämta eller ge ut information i vissa fall måste stå tillbaka när detta inverkar negativt på vården eller innebär att någon annan lider skada. En reglering som tillåter begränsningar i patientens möjligheter att kommunicera måste vara omgärdad av rättssäkerhetsgarantier för att minimera risken för missbruk. Begränsningarna måste vidare stå i proportion till deras syfte.

De problem som obegränsade kommunikationsmöjligheter i vissa fall har orsakat tvångsvårdade patienter och deras omgivning har främst uppstått i samband med användning av tjänster för att kommunicera på elektronisk väg, t.ex. genom användning av telefon, mobiltelefon eller dator med Internetuppkoppling. Det bör därför i lagstiftningen ges en möjlighet att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster. Begreppet elektroniska kommunikationstjänster skall uppfattas i enlighet med den betydelse det ges i 1 kap. 7 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, dvs. tjänst som vanligen tillhandahålls mot ersättning och som helt eller huvudsakligen utgörs av signaler i elektroniska kommunikationsnät. Med detta avses tjänster för kommunikation med bl.a. telefon och dator m.m. Härigenom blir begreppet oberoende av den snabba tekniska utvecklingen på området.

Ovannämnda problem med missbruk av möjligheterna till kommunikation gör sig emellertid gällande inte enbart i samband med användande av elektroniska kommunikationstjänster utan kan även

förekomma i samband med att patienten skickar brev eller andra försändelser. En möjlighet att övervaka försändelser från en patient bör därför också införas. Inom begreppet övervaka ryms åtgärder för att öppna, ta del av och kvarhålla försändelser från patienten.

Grunder för beslut

Grunden för beslut om inskränkningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster, eller övervakning av försändelser, skall vara att en sådan åtgärd är nödvändig med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att annan lider skada.

När det gäller inskränkningar eller övervakning av hänsyn till patientens vård och rehabilitering torde det i normalfallet handla om att bryta ett destruktivt beteende hos patienten som är en direkt eller indirekt följd av hans eller hennes sjukdomstillstånd.

Beslut skall även kunna fattas för att undvika att annan lider skada. Härmed bör främst förstås det psykiska lidande som hot eller trakasserier kan åsamka framför allt närstående till patienten men också andra personer. Det bör i sammanhanget betonas att intresset av att en patient på grund av sitt sjukdomstillstånd inte skadar andra normalt sammanfaller med behandlingshänsynen. I praktiken torde det vara svårt att särskilja fall när en patients användning av elektronisk, eller annan, kommunikation skadar någon annan, från de fall när användningen är till men för vården eller rehabiliteringen.

Ett beslut om inskränkning eller övervakning förutsätter att det finns tydliga och konkreta omständigheter som visar att patienten har missbrukat sin rätt till användning av kommunikation, eller att det finns välgrundad anledning att anta att ett sådant missbruk kommer att inträffa, och att denna användning är till men för vården, rehabiliteringen eller är till skada för annan. Det är således inte tillräckligt att patienten inte bedöms kunna anförtros kommunikationsmedel på grund av misstanke om sådan användning. Det ligger i sakens natur att patientens tidigare beteende och aktuella sjukdomstillstånd skall beaktas vid bedömningen av om det finns förutsättningar för ett beslut om inskränkning eller övervakning. En typisk situation när det kan vara nödvändigt att fatta beslut om nämnda begränsningar är under perioder när patientens sjukdomstillstånd är särskilt allvarligt och denne t.ex. uppvisar ett maniskt beteende och det har framkommit omständigheter som visar att patienten missbrukar sin rätt till kommunikation.

Avvägning mellan behov och integritet vid beslut

Tvångs- och kontrollåtgärder är i varierande utsträckning integritetskränkande för den som drabbas. Även om sådana åtgärder givetvis skall utövas med respekt för patientens integritet är det ofrånkomligt att integritetshänsynen i vissa fall måste få stå tillbaka. Ett beslut som innebär att en patient inte fritt kan kommunicera med omvärlden eller inhämta eller ge ut information utgör ett intrång i dennes personliga integritet. Detta är särskilt tydligt när det gäller beslut om övervakning av en patients försändelser eftersom ett sådant beslut ger chefsöverläkaren

rätt att öppna och ta del av innehållet i korrespondensen. Det krävs därför att det görs en noggrann avvägning mellan å ena sidan behovet av åtgärden och å andra sidan hänsynen till patienten, dvs. patienten får inte utsättas för onödig kränkning av sin integritet och värdighet.

Tvångsåtgärder vid vård med stöd av LPT eller LRV får, enligt 2 a § LPT respektive LRV, användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga, skall de användas. Tvång skall utövas så skonsamt som möjligt och med största möjliga hänsyn till patienten. Detta gäller vid all tvångsanvändning, såsom fastspänning, avskiljande från övriga patienter, samt kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning. Denna proportionalitetsprincip är även tillämplig på de åtgärder som föreslås i denna lagrådsremiss.

Av proportionalitetsprincipen följer att beslut om inskränkning i en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, eller övervakning av försändelser från en patient, om det är möjligt bör avgränsas till att avse kommunikation med en viss person eller en viss grupp av personer. Vidare kan de negativa följderna av en inskränkning minskas på olika sätt, t.ex. kan ett beslut om inskränkning avse en dator med Internetanslutning samtidigt som patienten får tillgång till dator för andra ändamål än kommunikation, så som utbildning, spel, hjälpmedel i behandlingen m.m.

Av proportionalitetsprincipen följer också att granskningen av en försändelse inte skall vara mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. Det är viktigt att påpeka att chefsöverläkaren skall göra en bedömning från fall till fall om det är nödvändigt att granska och kvarhålla en försändelse och att detta inte skall ske regelmässigt när beslut om övervakning har fattats. Under den tid som ett beslut om övervakning gäller beträffande en patient behöver inte något ytterligare formellt beslut fattas för att i varje enskilt fall öppna, ta del av och kvarhålla dennes brev. Däremot skall proportionalitetsprincipen beaktas även i samband med dessa åtgärder som vidtas inom ramen för beslutet om övervakning. Vid öppning och granskning bör patienten vara närvarande om det lämpligen kan ske.

Beslut om inskränkning respektive övervakning får aldrig fattas kollektivt för en grupp av patienter eller för en särskild avdelning utan får enbart avse enskilda patienter. Det skall i varje enskilt fall göras en samlad bedömning av förutsättningarna för beslutet. Besluten får naturligtvis aldrig användas som bestraffningsåtgärd.

Lagförslaget innebär inte att chefsöverläkaren eller annan personal ges rätt att avlyssna telefonsamtal eller på annat sätt ta del av innehåll i samband med att patienten använder elektronisk kommunikation.

Beslutsordning

Grunderna för intagning för vård enligt LPT respektive LRV skiljer sig åt. Beslut om intagning för vård enligt LPT fattas av chefsöverläkaren på grundval av ett vårdintyg som har utfärdats av en annan läkare. Intagning för rättspsykiatrisk vård sker i huvudsak genom att den domstol som prövat åtalet beslutar om överlämnande av en tilltalad till rättspsykiatrisk vård som en brottspåföljd. Vid införandet av LPT och LRV ansågs det av rättssäkerhetsskäl angeläget att förutsättningarna för tvångsvården kom

under regelbunden rättslig prövning. Länsrätten skall således efter ansökan från chefsöverläkaren pröva frågan om fortsatt tvångsvård. En sådan prövning skall, efter en inledande period med kortare frister, ske minst var sjätte månad.

När det gäller beslut om de olika tvångsåtgärder som kan vidtas under vårdtiden ligger beslutbefogenheten i samtliga fall hos chefsöverläkaren eller den läkare som delegerats uppgiften enligt 39 § LPT eller 23 § LRV. Denne fattar t.ex. beslut om fastspänning med bälte, avskiljande från andra patienter, kontroll av försändelser till en patient samt kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning. Denna ordning med chefsöverläkaren som beslutsfattare fungerar, såvitt framkommit, tillfredsställande.

De föreslagna besluten har till sitt huvudsakliga syfte att motverka att vården eller rehabiliteringen av en patient försvåras genom att patienten missbrukar sin frihet att kommunicera. Ett ytterligare syfte är att motverka att någon annan lider skada, vilket i praktiken ofta sammanfaller med behandlingshänsynen. Åtgärderna har således främst karaktären av sådana tvångsåtgärder som chefsöverläkaren beslutar om inom ramen för behandlingen. Vidare kan konstateras att i de fall där det kan bli aktuellt att fatta beslut om inskränkningar i kommunikationsmöjligheterna torde det, enligt regeringens mening, vara viktigt att detta sker skyndsamt för att snabbt avskära möjligheten för patienten att fortsätta att använda utrustningen eller att sända försändelser. Detta krav på skyndsamhet tillgodoses lämpligast genom att besluten fattas av chefsöverläkaren.

Beslutsbefogenheten när det gäller beslut om inskränkningar eller övervakning skall mot denna bakgrund placeras hos chefsöverläkaren.

Omhändertagande av utrustning och kvarhållande av försändelser

Om beslut har fattats att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster får den tekniska utrustning som möjliggör användningen omhändertas under den tid beslutet gäller. Utrustningen skall återlämnas till patienten när beslutet om inskränkning upphör att gälla.

Försändelser som granskats får kvarhållas om det är påkallat. Bedömer chefsöverläkaren att försändelsen kan vidarebefordras till adressaten skall detta förstås ske genast. Innehållet i en kvarhållen försändelse skall, i likhet med sådan egendom som omhändertagits med stöd av 21 § LPT, lämnas tillbaka till patienten senast när vården upphör. Detta gäller dock inte sådana föremål som enligt 21 och 24 §§ LPT skall förstöras eller i vissa fall säljas. Bedöms egendom kunna lämnas tillbaka till patienten tidigare får det anses följa av proportionalitetsprincipen att så bör ske.

Enligt regeringens mening ingår det i sjukvårdshuvudmännens ansvar för verksamheten att det finns rutiner för hur kvarhållna försändelser och omhändertagen utrustning skall förvaras och lämnas tillbaka till patienten. Detta kräver inte någon särskild reglering.

5.2 Patientens försändelser till det offentliga biträdet m.fl.

Regeringens förslag: Vid beslut att övervaka försändelser från en patient skall en försändelse till en svensk myndighet, advokat, patientens offentliga biträde eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda, vidarebefordras utan föregående granskning.

Utredningens förslag: I promemorian finns inget förslag om särskilda undantag från de föreslagna begränsningarna i patientens möjligheter att kommunicera.

Remissinstanserna: *Justitiekanslern* anför att psykiatrisamordnaren i förslaget ger uttryck för uppfattningen att chefsöverläkarens befogenhet att besluta om inskränkningar inte skall avse kommunikation med patientens juridiska biträde eller med svensk myndighet eller internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda. Denna begränsning i chefsöverläkarens befogenhet är en viktig rättssäkerhetsventil och bör komma till uttryck i lagtexten. *Länsrätten i Skåne län* och *Rikspolisstyrelsen* har framfört liknande synpunkter.

Skälen för regeringens förslag: Psykiatrisamordnaren har i promemorian gett uttryck för uppfattningen att de föreslagna inskränkningarna i rätten att sända brev och försändelser inte skall avse försändelser till patientens juridiska biträde, till svensk myndighet eller till ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda. Något lagförslag har dock inte lämnats i denna del.

De i lagrådsremissen föreslagna åtgärderna innebär begränsningar av patientens fri- och rättigheter. Det är därför av stor vikt att patienten, trots beslut om inskränkning eller övervakning, har möjlighet att kontakta bl.a. advokat, myndigheter och domstolar för att kunna tillvarata sina rättigheter. Europadomstolens praxis när det gäller tillämpningen av artikel 8 i Europakonventionen visar också på betydelsen av att möjliggöra sådana kontakter (se avsnitt 4.1.2).

En tvångsvårdad patient skall därför alltid ha rätt att fritt meddela sig skriftligen med advokat eller offentligt biträde, tillsynsmyndigheten eller annan svensk myndighet samt med ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda. Vilka andra kontakter patienten kan tillåtas ha under ett beslut om övervakning får bedömas av chefsöverläkaren mot bakgrund av proportionalitetsprincipen.

5.3 Inskränkningar för anhållna och häktade m.fl.

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl att utöka de grunder på vilka Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse kan besluta om inskränkningar i möjligheterna att kommunicera för den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem och som ges vård med stöd av lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV).

Utredningens förslag: I promemorian föreslås att den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem och som ges vård med stöd av LRV, av ordnings- och säkerhetsskäl skall kunna meddelas inskränkningar i rätten att använda elektronisk kommunikation.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har kommenterat frågan.

Skälen för regeringens bedömning: I lagrådsremissen föreslås att chefsöverläkaren skall få besluta att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster om det är nödvändigt med hänsyn till patientens vård eller rehabilitering eller för att undvika att någon annan lider skada. Sådana inskränkningar får beslutas för patienter som ges vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård liksom för patienter som ges vård med stöd av lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV). Vård med stöd av LRV kan ges två huvudsakliga kategorier av patienter. Den till antalet största kategorin avser de patienter som av domstol överlämnats till rättspsykiatrisk vård. Den andra kategorin avser den som behöver psykiatrisk vård och som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem. Bestämmelserna i LRV inklusive de bestämmelser som föreslås i denna lagrådsremiss gäller även beträffande denna sistnämnda patientkategori.

Därutöver finns beträffande denna patientkategori också, som nämnts ovan (avsnitt 4.1.3), särskilda regler i LRV. Enligt 8 § andra stycket LRV får Kriminalvården beträffande den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt och som ges vård med stöd av LRV, om det är påkallat från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att samtala i telefon med utomstående. Statens institutionsstyrelse får fatta motsvarande beslut beträffande den som är intagen i eller skall förpassas till särskilt ungdomshem.

Psykiatrisamordnaren har i promemorian föreslagit att Kriminalvården eller Statens institutionsstyrelse, beträffande denna patientkategori, också skall kunna besluta om inskränkningar i rätten att använda elektronisk kommunikation, om det är påkallat från ordnings- och säkerhetssynpunkt.

Förslagen i lagrådsremissen gäller befogenheter för chefsöverläkaren att vidta vissa tvångsåtgärder (inskränkning och övervakning) inom ramen för vården. Regeringen finner inte i detta sammanhang anledning att utvidga de restriktioner som Kriminalvården eller Statens

institutionsstyrelse kan meddela nämnda patientkategori utifrån hänsynen till ordning och säkerhet.

5.4 Kontroll av patienten

Regeringens förslag: Om det är nödvändigt skall en patient, vars rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster är inskränkt, få kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att denne inte bär på sig teknisk utrustning för sådan kommunikation.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna kommenterat frågan.

Skälen för regeringens förslag: I 21 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) anges viss egendom som en patient inte får inneha. Det handlar bl.a. om narkotika, alkoholhaltiga drycker, injektionssprutor och kanyler eller annan egendom som kan vara till skada för patienten eller någon annan eller vara till men för vården eller ordningen på vårdinrättningen. I syfte att möjliggöra kontroll av efterlevnaden av denna bestämmelse medger 23 § LPT att en patient, om det är nödvändigt, får kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att han inte bär på sig sådan egendom. Med kroppsvisitation avses undersökning av patientens kläder, väska eller något annat som han eller hon för med sig, medan ytlig kroppsbesiktning innebär en yttre granskning av kroppen. Bestämmelserna gäller även vid vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Enligt regeringens mening finns det behov av motsvarande möjligheter till kontroll också när det gäller beslut om inskränkning i en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster. Risken är annars att ett beslut om inskränkning inte får någon verkan i praktiken. Det skall därför vara möjligt att kroppsvisitera eller ytligt kroppsbesiktiga en patient för kontroll av att denne inte bär på sig teknisk utrustning som möjliggör sådan användning som restriktionen omfattar. Om möjligt skall ett vittne närvara när åtgärden utförs.

5.5 Giltighetstid för beslut

Regeringens förslag: Ett beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster eller ett beslut att övervaka försändelser skall gälla i högst två månader. När det inte längre finns förutsättningar för beslutet skall chefsöverläkaren genast besluta att inskränkningen eller övervakningen skall upphöra. Frågan om upphörande skall övervägas fortlöpande. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslut om inskränkning och övervakning.

Patienten får hos länsrätten överklaga chefsöverläkarens beslut om inskränkning eller övervakning. I sådant mål skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl att införa en utvidgad anmälningsskyldighet för chefsöverläkaren när det gäller stödperson för patienten.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Psykiatrisamordnaren har föreslagit att ett beslut om inskränkning i rätten att använda elektronisk kommunikation, eller ett beslut att granska och kvarhålla försändelser skall gälla i högst två veckor och att beslutet skall få förlängas med högst en vecka vid varje tillfälle. Psykiatrisamordnaren har vidare föreslagit att patienten skall ha rätt att överklaga chefsöverläkarens beslut hos länsrätt och att länsrätten därvid skall hålla muntlig förhandling endast om patienten begär det eller om länsrätten finner skäl för det. Länsrätten skall vara domför med en lagfaren domare. Vid handläggning i kammarrätt skall det inte vara ett krav att nämndemän skall ingå i rätten. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslutet endast om det är fråga om ett begynnelsebeslut. I promemorian föreslås också att chefsöverläkaren skall göra en anmälan till patientnämnden om stödperson när beslut fattats om inskränkning i en patients rätt att kommunicera.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har närmare kommenterat Psykiatrisamordnarens förslag när det gäller beslutens giltighetstid. *Kriminalvården* anför att tidsbegränsningen är obefogat kort. *Brottsoffermyndigheten* anser att beslutet bör gälla utan tidsbegränsning och prövas utifrån en proportionalitetsregel. *Örebro läns landsting* anför att förslaget att ett beslut om inskränkning skall begränsas till två veckor och kan förlängas med en vecka i taget är måhända i flertalet fall tillfyllest beträffande vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. I rättspsykiatrisk verksamhet, där denna typ av åtgärd torde få sin största betydelse, är detta tidsperspektiv orealistiskt kort. Mot bakgrund av ett rättspsykiatriskt behandlingsalternativ bör en möjlighet till längre tider skrivas in och som då kan göras genom ansökan av chefsöverläkaren till länsrätten. Länsrätten bör bemyndigas att besluta om inskränkning upp till tre månader med möjlighet till ny prövning om problemet kvarstår. *Svenska psykiatriska föreningen*, till vars svar *Rättspsykiatriska föreningen* anslutit sig, ifrågasätter om det inom rättspsykiatrisk vård, med ofta långvariga sjukdomsprocesser, är rimligt att ompröva de föreslagna restriktionsbefogenheterna varje vecka. *Svenska föreningen* för

rättspsykiatriskt samarbete anser att den tidsbegränsning på högst två veckor som föreslås, såväl vid en inskränkning av elektronisk kommunikation som vid granskning och kvarhållande av post, inte är realistisk för patienter som vårdas med stöd av lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård där vårdtiderna är långa.

När det gäller den föreslagna skyldigheten att underrätta Socialstyrelsen om beslut anför *Örebro läns landsting* att man inte anser att en sådan underrättelse skall ske utan dröjsmål. Rimligen är det tillfyllest att beslut av denna karaktär tas med i den kvartalsrapport som inlämnas till Socialstyrelsen från varje klinik. Det nuvarande förslaget innebär en onödig byråkratisering och strider också mot Socialstyrelsens egen ansats att minska dokumentationskraven till gagn för att resurserna används för den direkta patientvården. *Schizofreniförbundet* anser att Socialstyrelsen bör få ett definierat tillsynsansvar över de nya reglernas tillämpning.

Länsrätten i Värmlands län anför att enligt förslaget skall länsrätten som huvudregel inte behöva hålla muntlig förhandling, vilket måste ses som en fördel för att kunna upprätthålla en skyndsam handläggning. Länsrätten torde också i normalfallet kunna avgöra målen med endast en lagfaren domare. Liknande synpunkter har lämnats av *Länsrätten i Skåne län*. *Domstolsverket* anför att frågan om hörande av sakkunnig i de aktuella målen bör övervägas närmare.

Skälen för regeringens förslag

Beslutets giltighetstid

I lagrådsremissen föreslås att beslut att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och beslut att övervaka försändelser från en patient som vårdas enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) skall fattas av chefsöverläkaren. Enligt förslaget i psykiatrisamordnarens promemoria skall chefsöverläkarens begynnelsebeslut gälla i högst två veckor för att sedan kunna förlängas med perioder om ytterligare en vecka. Flera remissinstanser har påpekat att giltighetstiden för besluten är orealistiskt kort.

Utgångspunkten är att beslut om inskränkning eller övervakning skall kunna fattas när det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att någon annan lider skada. Ett beslut skall upphöra att gälla så snart förutsättningarna för åtgärden inte längre är uppfyllda. Det skall därför åligga chefsöverläkaren att fortlöpande ompröva besluten och så snart förutsättningarna brister i något hänseende skall beslut fattas om att häva beslutet om inskränkning eller övervakning. Med en sådan ordning bör giltighetstiden för besluten vara betydligt längre än vad som föreslås i promemorian. En giltighetstid om två månader framstår som rimlig. Det ligger i sakens natur att beslut kan fattas för kortare period än två månader, om ett sådant mindre ingripande beslut är tillräckligt.

Finner chefsöverläkaren att det finns förutsättningar för fortsatt inskränkning eller övervakning får ett nytt beslut, med samma maximala giltighetstid som begynnelsebeslutet, fattas. Det finns inte någon begränsning av hur många sådana beslut som skall kunna fattas.

Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslut om inskränkning eller övervakning.

För att följa upp effekterna av den föreslagna lagstiftningen avser regeringen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera användningen och konsekvenserna av de föreslagna tvångsåtgärderna, bl.a. huruvida det finns skillnader i hur reglerna tillämpas för patienter som genomgår psykiatrisk tvångsvård respektive rättspsykiatrisk vård. En första redovisning bör lämnas senast halvårsskiftet år 2008.

Överklagande

Frågan om att kunna överklaga beslut angående vårdens innehåll, t.ex. tvångsmedicinering eller användning av tvångsåtgärder, diskuterades i prop. 1990/91:58. Enligt föredragande statsrådet var det inte lämpligt att en rad olika frågor angående vårdens innehåll skulle kunna bli föremål för prövning av domstol. Ett visst avsteg härifrån har dock gjorts beträffande läkarbeslut om särskilda villkor enligt 25 a § LPT och 10 § tredje stycket LRV. En mer generell rätt att överklaga till domstol beträffande vårdinnehållet skulle kunna medföra en del problem med gränsdragningen gentemot andra myndigheters uppgifter. Socialstyrelsen utövar t.ex. tillsyn över hälso- och sjukvårdens personal. Anser en patient att han är felbehandlad kan han eller hon anmäla detta hos hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

De tvångsåtgärder som föreslås i lagrådsremissen skiljer sig från andra tvångsåtgärder som kan vidtas inom ramen för tvångsvården. De kan fattas inte endast utifrån behandlingshänsynen utan även för att undvika att någon annan lider skada. Vidare är giltighetstiden för de föreslagna besluten väsentligt längre än för befintliga tvångsåtgärder. Mot denna bakgrund skall patienten ha rätt att till allmän förvaltningsdomstol överklaga chefsöverläkarens beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster, och beslut om övervakning av försändelser.

Det bör i detta sammanhang understrykas att det av förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser följer att en patient skall underrättas om beslut om inskränkning eller övervakning. Patienten skall även underrättas om hur denne kan överklaga beslutet. Det är av stor vikt att det inte vidtas åtgärder beträffande patientens kommunikation, t.ex. i form av granskning av innehållet i brev, utan att denne underrättats om beslutet.

Psykiatrisamordnaren har föreslagit att länsrätten skall hålla muntlig förhandling i nu aktuella mål endast om patienten begär det eller om länsrätten finner skäl för det. Bestämmelser om muntlig förhandling finns i 36 och 37 §§ LPT och i 21 b § LRV. Reglerna innebär att länsrätten i de allra flesta typer av mål om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård skall hålla muntlig förhandling om det inte är uppenbart obehövligt. Med hänsyn till de föreslagna beslutens karaktär finner regeringen att det inte finns skäl att frånga det gängse förfarandet vid prövning av mål enligt LPT och LRV. Det innebär att utgångspunkten är att länsrätt skall hålla muntlig förhandling, att lämplig sakkunnig skall höras om det inte är uppenbart obehövligt, att nämndemän skall ingå i rätten samt att offentligt biträde skall förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Av samma skäl bör det, till skillnad mot vad som föreslås i promemorian, ingå nämndemän vid handläggning i kammarrätt.

Stödperson

Enligt 30 § LPT (som i tillämpliga delar även gäller vård med stöd av LRV) skall chefsöverläkaren upplysa patienten om dennes rätt att få en stödperson. Chefsöverläkaren skall vidare anmäla till patientnämnden när det kan finnas skäl att utse en stödperson. En sådan anmälan skall även ske vid beslut om intagning för tvångsvård, vid ansökan om medgivande till fortsatt tvångsvård, när patienten överklagar chefsöverläkarens beslut om intagning för vård enligt LPT eller LRV och när patienten överklagar chefsöverläkarens beslut att avslå en begäran om att tvångsvården skall upphöra.

I promemorian föreslås att en sådan anmälan även skall ske när det fattas beslut om inskränkning i patientens rätt att använda elektronisk kommunikation eller att granska och kvarhålla brev eller andra försändelser. Regeringen gör bedömningen att de bestämmelser som finns om information till patienten och anmälan till patientnämnden ger tillräckliga garantier för att den som vill eller behöver ha en stödperson också får en sådan. Den föreslagna förändringen om utvidgad anmälningsskyldighet i detta hänseende för chefsöverläkaren bör därför inte införas.

6 Förslagets ekonomiska konsekvenser

Lagrådsremissens förslag innebär att chefsöverläkaren dels skall kunna fatta beslut om inskränkning i en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, dels att chefsöverläkaren skall kunna besluta om att granska och kvarhålla försändelser från en patient. Av Psykiatrisamordnarens promemoria framgår att det torde röra sig om ett fåtal patienter som kommer att bli aktuella för denna typ av beslut. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att de ekonomiska konsekvenserna för huvudmännen blir marginella.

I lagrådsremissen föreslås vidare att chefsöverläkarens beslut om nämnda tvångsåtgärder skall kunna överklagas av patienten. Det bedöms därför uppstå en ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna. De ökade kostnaderna för förvaltningsdomstolarna finansieras via utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Socialstyrelsens kommande arbete med att utvärdera användningen och konsekvenserna av de föreslagna tvångsåtgärderna skall finansieras inom ramen för Socialstyrelsens förvaltningsanslag 13:6 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Socialstyrelsens något utökade tillsyn med anledning av förslagen beräknas kunna ske inom ramen för nuvarande verksamhet.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

20 a §

Paragrafen är ny. Innebörden av förslaget är att chefsöverläkaren skall få besluta att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att annan lider skada. Termen elektronisk kommunikationstjänst definieras i 1 kap. 7 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, som tjänst som vanligen tillhandhålls mot ersättning och som helt eller huvudsakligen utgörs av överföring av signaler i elektroniska kommunikationsnät. Avsikten är att definitionen skall vara oberoende av teknikutvecklingen på området och även omfatta eventuellt nya elektroniska kommunikationsmedel. Avsikten med förslaget är att inskränkning skall komma till användning i situationer när konkreta omständigheter visar att patienten har missbrukat sin rätt till kommunikation eller när det finns välgrundad anledning att anta att sådant missbruk kommer att inträffa och denna användning är till men för vården, rehabiliteringen eller är till skada för annan. Bedömningen av vilka åtgärder som är nödvändiga skall i första hand göras av chefsöverläkaren. Vid denna bedömning skall proportionalitetsprincipen beaktas. I denna princip ligger att mindre ingripande åtgärder skall användas om de är tillräckliga för att tillgodose syftet med åtgärden. Bestämmelsen gäller också inom den rättspsykiatriska vården. Detta regleras genom att 8 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) hänvisar till 16–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

I *andra stycket* anges att den tekniska utrustning som möjliggör användningen får omhändertas under den tid beslutet gäller och att utrustningen skall återlämnas till patienten senast när beslutet om inskränkning upphör att gälla. Det ankommer på sjukvårdshuvudmannen att tillse att det finns rutiner för omhändertagande och återlämning av utrustning.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.

22 a §

Paragrafen är ny. Förslaget möjliggör övervakning av försändelser från en patient. Bestämmelsen är utformad efter förebild av 19 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Med begreppet försändelse avses brev, paket eller liknande som är avsedda att befordras. Förutsättningarna för beslut om övervakning är desamma som för beslut om inskränkning enligt 20 a §. Under den tid som beslut om övervakning gäller får chefsöverläkaren öppna, ta del av och kvarhålla försändelser från patienten. Ett beslut om övervakning innebär inte att alla brev och andra försändelser som en patient avser att sända skall öppnas. Det innebär endast att möjligheten finns. Det skall göras en bedömning från fall till fall om det är nödvändigt att öppna försändelsen. Under den tid som ett beslut om övervakning gäller beträffande en patient behövs dock inte något ytterligare formellt beslut för att i varje enskilt fall öppna, ta

del av och kvarhålla dennes brev. Däremot skall givetvis proportionalitetsprincipen beaktas även i samband med dessa åtgärder som vidtas inom ramen för beslutet om övervakning. Innehållet i en kvarhållen försändelse skall, i likhet med sådan egendom som omhändertagits med stöd av 21 § LPT, lämnas tillbaka till patienten senast när vården upphör. Detta gäller dock inte sådana föremål som enligt 21 och 24 §§ LPT skall förstöras eller i vissa fall säljas. Bedöms egendom kunna lämnas tillbaka till patienten tidigare får det anses följa av proportionalitetsprincipen att så bör ske. Det ankommer på sjukvårdshuvudmannen att tillse att det finns rutiner för omhändertagande och återlämning av försändelser. Förslaget i denna del behandlas i avsnitt 5.1.

Av rättssäkerhetsskäl är det viktigt att patienten fritt kan meddela sig med vissa personer och myndigheter. I *andra stycket* föreslås därför att försändelser från en patient till en svensk myndighet, advokat, patientens offentliga biträde eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda, skall vidarebefordras utan föregående granskning. Förslaget i denna del behandlas i avsnitt 5.2.

22 b §

Paragrafen är ny. Ett beslut om inskränkning eller övervakning föreslås få gälla i högst två månader. I *första stycket* anges att chefsöverläkaren genast skall besluta att inskränkningen eller övervakningen skall upphöra när det inte längre finns förutsättningar för beslutet. Det åligger chefsöverläkaren att fortlöpande överväga om förutsättningarna för åtgärden föreligger. Bestämmelsen är i denna del utformad efter förebild av 27 § LPT och 12 § LRV som rör tvångsvårdens upphörande. För att Socialstyrelsen skall kunna fullgöra sin uppgift som tillsynsmyndighet på bästa möjliga sätt är det viktigt att styrelsen i ett tidigt skede får vetskap om beslut om inskränkning eller övervakning. Socialstyrelsen skall därför utan dröjsmål underrättas om sådana beslut.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.5.

23 §

Paragrafen behandlar kroppsvisitering och ytlig kroppsbesiktning. Den komplettering som nu föreslås innebär att om det är nödvändigt skall en patient, vars rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster är inskränkt, få kroppsvisiteras för kontroll av att han eller hon inte bär på sig sådan teknisk utrustning. Avsikten är inte att en sådan åtgärd skall vidtas rutinmässigt utan endast om det finns omständigheter som visar att åtgärden är nödvändig. Bestämmelsen har även gjorts könsneutral.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.4.

32 §

Någon generell möjlighet att klaga på beslut som chefsöverläkaren fattar under vårdtiden finns inte. I stället finns det i 32 och 33 §§ LPT en uttömmande uppräkningslista av de beslut som är överklagbara. Genom det föreslagna tillägget i *andra stycket* blir chefsöverläkarens beslut om inskränkning respektive övervakning överklagbara. Valet att utnyttja 32 § i stället för 33 § får även andra konsekvenser. Vid avgörande i sak är t.ex. länsrätt inte domför med en lagfaren domare ensam (jfr 18 §

tredje stycket 3 lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar). Enligt 38 § LPT skall vidare nämndemän ingå i handläggning i kammarrätt.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.5.

38 a §

I paragrafen anges i vilka typer av mål enligt lagen som offentligt biträde skall förordnas för patienten. Den ändring som föreslås innebär att offentligt biträde skall förordnas i mål hos allmän förvaltningsdomstol vid överklagande av beslut om att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, eller att övervaka en patients försändelser.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.5.

39 §

Bestämmelsen behandlar de möjligheter chefsöverläkaren har att delegera olika arbetsuppgifter enligt lagen. De inskränkningar i rätten att delegera som finns i bestämmelsen utökas till att även avse beslut enligt 20 a om att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, 22 a om övervakning av en patients försändelser, eller 22 b §, om upphörande av inskränkning eller övervakning.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.

7.2 Förslag om lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

18 §

I bestämmelsen finns en uttömmande uppräkningslista av de beslut som är överklagbara. Genom det föreslagna tillägget blir chefsöverläkarens beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster respektive övervakning av försändelser överklagbara.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.5.

22 a §

Jämför kommentaren till 38 a § LPT i avsnitt 7.1.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.5.

23 §

Jämför kommentaren till 39 § LPT i avsnitt 7.1.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.

Författningsförslag i psykiatrisamordnarens promemoria

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

Härigenom föreskrivs i frågan om lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

dels att 23,33,36 och 39 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 22 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 a §

Chefsöverläkaren får besluta om inskränkning i patients rätt att använda elektronisk kommunikation om det finns skälig anledning anta att sådan användning kan vara till allvarligt men för vården eller rehabiliteringen av patienten eller vara till skada för patienten själv eller någon annan. Ett beslut om inskränkning gäller högst två veckor. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslutet.

Beslutet får förlängas för högst en vecka vid varje tillfälle om skälig anledning för inskränkning i patientens rätt att använda elektronisk kommunikation kvarstår.

Den tekniska utrustningen får omhändertas under den tid beslutet gäller.

22 b §

Chefsöverläkaren får besluta om att granska och kvarhålla brev eller andra försändelser från en patient då det finns skälig anledning anta att innehållet kan vara till allvarligt men för vården eller rehabiliteringen av patienten eller vara till skada för patienten själv eller någon annan. Ett beslut om granskning och kvarhållande av brev eller annan försändelse gäller högst två veckor. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslutet.

Beslutet får förlängas för högst en vecka vid varje tillfälle om skälig anledning att granska och kvarhålla brev eller annan försändelse från patienten kvarstår.

23 §¹

Om det är nödvändigt får en patient kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att han inte bär på sig egendom som avses i 21 §. Om det är möjligt skall ett vittne närvara när åtgärden utförs.

Chefsöverläkaren beslutar om kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning.

Om det är nödvändigt får en patient kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas för kontroll av att *han/hon* inte bär på sig egendom *eller utrustning* som avses i 21 § *eller 22 a §*. Om det är möjligt skall ett vittne närvara när åtgärden utförs.

Chefsöverläkaren beslutar om kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning.

31 §²

Chefsöverläkaren vid den enhet där patienten vårdas skall anmäla till en sådan nämnd som avses i 30 § när det kan finnas skäl att utse en stödperson.

Har stödperson för patienten inte redan utsetts, skall anmälan alltid göras när

1. chefsöverläkaren ansöker om medgivande till tvångsvård enligt 7, 12 eller 14 §,

2. patienten överklagar chefsöverläkarens beslut om intagning enligt 6 b §,

3. patienten överklagar chefsöverläkarens beslut att avslå en begäran att tvångsvården skall upphöra.

I en sådan anmälan skall chefsöverläkaren ange patientens inställning till att få en stödperson. Nämnden skall, om patienten inte har uttryckt en

Chefsöverläkaren vid den enhet där patienten vårdas skall anmäla till en sådan nämnd som avses i 30 § när det kan finnas skäl att utse en stödperson.

Har stödperson för patienten inte redan utsetts, skall anmälan alltid göras när

1. chefsöverläkaren ansöker om medgivande till tvångsvård enligt 7, 12 eller 14 §,

2. *chefsöverläkaren beslutat om inskränkning i patientens rätt att använda elektronisk kommunikation,*

3. patienten överklagar chefsöverläkarens beslut om intagning enligt 6 b §

4. *patienten överklagar inskränkning i rätten att använda elektronisk kommunikation,*

5. patienten överklagar chefsöverläkarens beslut att avslå en begäran att tvångsvården skall upphöra.

¹ Senaste lydelse 2000:353.

² Senaste lydelse 2000:353.

klar uppfattning, kontakta patienten eller vårdpersonalen med kännedom om patienten för att få besked om patienten vill ha en stödperson.

När tvångsvården av en patient, för vilken stödperson utsetts, har upphört, skall chefsläkaren snarast möjligt underrätta nämnden om detta och om i fall stödpersonens uppdrag fortsätter därefter.

33 §³

Patienten får hos länsrätten överklaga ett annat beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. avslag på en begäran att tvångsvården skall upphöra,

2. förordnande enligt 24 § om förstöring eller försäljning av egendom,

3. avslag på en begäran om tillstånd enligt 25 § att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor enligt 25 a § i samband med en sådan vistelse, *eller*

4. återkallelse enligt 25 § andra stycket av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område.

Patienten får hos länsrätten överklaga ett annat beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. avslag på en begäran att tvångsvården skall upphöra,

2. förordnande enligt 24 § om förstöring eller försäljning av egendom,

3. avslag på en begäran om tillstånd enligt 25 § att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor enligt 25 a § i samband med en sådan vistelse,

4. återkallelse enligt 25 § andra stycket av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område,

5. *inskränkning enligt 22 a § i patientens rätt att använda elektronisk kommunikation, eller*

6. *att brev eller annan försändelse från patienten skall granskas och kvarhållas enligt 22 b §.*

I övrigt får beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag inte överklagas. Chefsöverläkaren får inte överklaga rättsens beslut enligt denna lag.

När ett beslut av chefsöverläkaren överklagas, skall överklagande ges in till länsrätten. Länsrätten prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, skall länsrätten avvisa det, om förseningen inte beror på att chefsöverläkaren har lämnat patienten en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet skall inte avvisas, om det har kommit in till chefsöverläkaren innan tiden för överklagandet har gått ut. I ett sådant fall skall chefsöverläkaren omedelbart vidarebefordra överklagandet till länsrätten.

36 §⁴

I ett mål enligt denna lag skall länsrätten hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövt. Vid prövning som avses i 12 § första stycket skall länsrätten

I ett mål enligt denna lag skall länsrätten hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövt. Vid prövning som avses i 12 § första stycket *samt 22 a och*

³ Senaste lydelse 2000:353.

⁴ Senaste lydelse 2000:353.

hålla muntlig förhandling endast om patienten begär det eller om länsrätten finner skäl för det.

22 b §§ skall länsrätten hålla muntlig förhandling endast om patienten begär det eller om länsrätten finner skäl för det.

39 §⁵

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare vid sjukvårdsinrättningen med specialistkompetens inom någon gren av psykiatri att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har av psykiatri att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag till åt en annan läkare vid sjukvårdsinrättningen, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 6 b § om intagning,
2. beslut enligt 11 § om övergång från frivillig vård till tvångsvård,
3. ansökan enligt 7, 9, 12 eller 14 § om medgivande till att tvångsvården fortsätter,
4. beslut enligt 17 § första stycket sista meningen om behandlingen,
5. beslut enligt 19 § andra stycket om fastspänning, eller
6. beslut enligt 20 § andra stycket om avskiljande.

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare vid sjukvårdsinrättningen med specialistkompetens inom någon gren av psykiatri att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har av psykiatri att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag åt en annan läkare vid sjukvårdsinrättningen, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 6 b § om intagning,
2. beslut enligt 11 § om övergång från frivillig vård till tvångsvård,
3. ansökan enligt 7, 9, 12 eller 14 § om medgivande till att tvångsvården fortsätter,
4. beslut enligt 17 § första stycket sista meningen om behandlingen,
5. beslut enligt 19 § andra stycket om fastspänning,
6. beslut enligt 20 § andra stycket om avskiljande,
7. *beslut enligt 22 a § om inskränkning i rätten att använda elektronisk kommunikation, eller*
8. *beslut enligt 22 b § att granska och kvarhålla brev eller annan försändelse från en patient.*

⁵ Senaste lydelse 2000:353.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs i frågan om lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

dels att 8,18, och 23 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Vid rättspsykiatrisk vård gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 16-24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Beträffande den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvårdsstyrelsen i särskilda fall, om det är påkallat från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot och skicka försändelser, att ta emot besök eller att samtala i telefon med utomstående.

Beträffande den som är intagen i eller skall förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut. Brev som avses i 9 § första stycket första meningen lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. från den som är häktad eller anhållen, brev som avses i 25 § första stycket första meningen lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt från den som är intagen liksom brev som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

Beträffande den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller samtala i telefon med utomstående.

Beträffande den som är anhållen, häktad eller intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvårdsstyrelsen i särskilda fall, om det är påkallat från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot och skicka försändelser, att ta emot besök eller att *använda elektronisk kommunikation*.

Beträffande den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller *använda elektronisk kommunikation*.

¹ Senaste lydelse 2003:160.

8 a §

Chefsöverläkaren får beträffande den som genomgår rättspsykiatrisk vård besluta om inskränkningar i dennes rätt att använda elektronisk kommunikation om det finns skälig anledning anta att sådan användning kan vara till allvarligt men för vården eller rehabiliteringen av patienten eller vara till skada för patienten själv eller någon annan. Ett beslut om inskränkning skall gälla under högst två veckor. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslutet.

Beslutet får förlängas för högst en vecka vid varje tillfälle om skälig anledning för inskränkning i patientens rätt att använda elektronisk kommunikation kvarstår.

Den tekniska utrustningen får omhändertas under den tid beslutet gäller.

8 b §

Chefsöverläkaren får besluta om att brev eller andra försändelser från den som genomgår rättspsykiatrisk vård får granskas och kvarhållas om det finns skälig anledning anta att innehållet kan vara till allvarligt men för vården eller rehabiliteringen av patienten eller vara till skada för patienten själv eller någon annan. Ett beslut om granskning och kvarhållande av brev eller andra försändelser gäller under högst två veckor. Socialstyrelsen skall utan dröjsmål underrättas om beslutet.

Beslutet får förlängas för högst en vecka vid varje tillfälle om skälig anledning att granska och kvarhålla brev eller andra försändelser från patienten kvarstår.

18 §²

Patienten får hos länsrätten överklaga ett beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. intagning enligt 5 § för rättspsykiatrisk vård, varvid överklagandet skall anses innefatta även begäran att vården skall upphöra,

2. avslag av en begäran att den rättspsykiatriska vårdens skall upphöra i fall som avses i 12 §,

3. avslag på en begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område i fall som avses i 9 § eller 10 § fjärde stycket första meningen eller meddelande av villkor i samband med en sådan vistelse,

4. återkallelse enligt 9 § eller 10 § fjärde stycket tredje meningen av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område, *eller*

5. förordnande enligt 8 § jämförd med 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård om förstöring eller försäljning av egendom.

Patienten får hos länsrätten överklaga ett beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. intagning enligt 5 § för rättspsykiatrisk vård, varvid överklagandet skall anses innefatta även begäran att vården skall upphöra,

2. avslag av en begäran att den rättspsykiatriska vårdens skall upphöra i fall som avses i 12 §,

3. avslag på en begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område i fall som avses i 9 § eller 10 § fjärde stycket första meningen eller meddelande av villkor i samband med en sådan vistelse,

4. återkallelse enligt 9 § eller 10 § fjärde stycket tredje meningen av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område,

5. förordnande enligt 8 § jämförd med 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård om förstöring eller försäljning av egendom,

6. *beslut enligt 8 a § om inskränkning i rätten att använda elektronisk kommunikation, eller*

7. *beslut enligt 8 b § att granska och kvarhålla brev eller andra försändelser från patienten.*

I övrigt får beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag inte överklagas. Chefsöverläkaren får inte överklaga rättens beslut enligt denna lag.

När ett beslut av chefsöverläkaren överklagas, skall överklagandet ges in till länsrätten. Länsrätten prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, skall länsrätten avvisa det, om förseningen inte beror på att chefsöverläkaren har lämnat patienten en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet skall inte avvisas, om det har kommit in till chefsöverläkaren innan tiden för överklagande har gått ut. I ett sådant fall skall chefsöverläkaren omedelbart vidarebefordra överklagandet till länsrätten.

21 b §³

I fråga om muntlig förhandling gäller bestämmelserna i 36 och

I fråga om muntlig förhandling gäller bestämmelserna i 36 och

² Senaste lydelse 2000:354.

³ Senaste lydelse 2000:354.

37 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. I fråga om mål enligt 10 a eller 10 b §§ skall dock 36 § och 37 § andra stycket nämnda lag inte tillämpas.

37 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. I fråga om mål enligt 10 a eller 10 b §§ skall dock 36 § och 37 § andra stycket nämnda lag inte gälla. *Vid prövning som avses i 8 a och 8 b §§ skall länsrätten hålla muntlig förhandling endast om patienten begär det eller om länsrätten finner skäl för det.*

21 c §

Vid handläggning i kammarrätt av mål enligt denna lag skall nämndemän ingå i rätten. Detta gäller dock inte mål som enbart gäller en fråga som avses i 18 § första stycket 2, 3, 4 eller 5.

Vid handläggning i kammarrätt av mål enligt denna lag skall nämndemän ingå i rätten. Detta gäller dock inte mål som enbart gäller en fråga som avses i 18 § första stycket 2, 3, 4, 5, 6 eller 7.

23 §

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare med specialistkompetens inom någon gren av psykiatri vid sjukvårdsinrättningen eller den enhet för rättspsykiatrisk undersökning där patienten vårdas att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag åt en annan läkare vid inrättningen eller enheten, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 5 § om intagning för rättspsykiatrisk vård,
2. ansökan enligt 13 § om medgivande till fortsatt vård,
3. anmälan enligt 16 § andra stycket om upphörande av vården,
4. beslut om behandlingen enligt 8 § denna lag jämförd med 17 § första stycket sista meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
5. beslut om fastspänning enligt 8 § denna lag jämförd med 19 § andra stycket nämnda lag, *eller*
6. beslut om avskiljande enligt 8 § denna lag jämförd med 20 § andra stycket nämnda lag.

Chefsöverläkaren får uppdra åt en erfaren läkare med specialistkompetens inom någon gren av psykiatri vid sjukvårdsinrättningen eller den enhet för rättspsykiatrisk undersökning där patienten vårdas att fullgöra uppgifter som chefsöverläkaren har enligt denna lag. Om det finns särskilda skäl, får chefsöverläkaren lämna sådant uppdrag åt en annan läkare vid inrättningen eller enheten, dock inte såvitt gäller

1. beslut enligt 5 § om intagning för rättspsykiatrisk vård,
2. ansökan enligt 13 § om medgivande till fortsatt vård,
3. anmälan enligt 16 § andra stycket om upphörande av vården,
4. beslut om behandlingen enligt 8 § denna lag jämförd med 17 § första stycket sista meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
5. beslut om fastspänning enligt 8 § denna lag jämförd med 19 § andra stycket nämnda lag,
6. beslut om avskiljande enligt 8 § denna lag jämförd med 20 § andra stycket nämnda lag,
7. *beslut enligt 8 a § om in-*

*skränkning i rätten att använda
elektronisk kommunikation, eller
8. beslut enligt 8 b § att granska
och kvarhålla brev eller andra
försändelser från en patient.*

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar att 18 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,
2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som avser endast beredande av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman vid länsrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål enligt lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handling undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar, visa upp handling eller lämna kontrolluppgift enligt skatteförfattningarna,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av miss-

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål enligt lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handling undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar, visa upp handling eller lämna kontrolluppgift enligt skatteförfattningarna,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av miss-

brukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 2-4 såvitt avser de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 5 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (1989:529), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., mål enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt samt mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål rörande preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (1992:1528) om offentlig upphandling,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

brukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 2-4 såvitt avser de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 5, 6 och 7 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (1989:529), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., mål enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt samt mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål rörande preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (1992:1528) om offentlig upphandling,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

Förteckning över remissinstanser som avgett yttrande över Den nationella psykiatrisamordnarens promemoria

Justitiekanslern, Riksdagens ombudsmän (JO), kammarrätten i Göteborg, länsrätten i Skåne län, länsrätten i Södermanlands län, länsrätten i Värmlands län, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Statens Institutionsstyrelse, Uppsala läns landsting, Hallands läns landsting, Örebro läns landsting, Norrbottens läns landsting, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges läkarförbund, TCO, SACO, Vårdförbundet, Svenska psykiatriska föreningen, Svenska rättspsykiatriska föreningen, Sveriges psykologförbund, Svenska föreningen för rättspsykiatriskt samarbete, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Schizofreniförbundet, Tallåsens behandlingsenhet för vårddömda män, Svenska Föreningen för Barn- och Ungdomspsykiatri.